

Forord

I 1956 udkom det første nummer af *Landbohistorisk Tidsskrift* under navnet *Bol og By. Meddelelser fra udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie*. Tidsskriftets 50 års jubilæum markeres af redaktionen med et tema-nummer om landbrugets nyeste historie. I en længere periode har vi modtaget ønsker om at sætte fokus på landbrugets udvikling siden afslutningen på Den 2. Verdenskrig, hvilket vi hermed imødekommer. De to tidsrum er stort set sammenfaldende, så dermed er dette dobbeltnummer en passende markering af den periode, som tidsskriftet har udfoldet sig i.

På historiens lange linie bag os er tiden siden Den 2. Verdenskrig kort. For mange mennesker ligger den inden for *mands minde*, men den passerede udvikling har været dramatisk med vidtgående forandringer af levevilkår, samfundsstruktur og menneskelig selvopfattelse. Det gælder også inden for landbruget, hvor både produktionen, økonomien, organisationerne og den menneskelige bevidsthed har ændret sig kraftigt. Disse emner bliver på de følgende sider taget under behandling af syv forfattere i seks forskellige artikler, hvor af de to første er oversigtsartikler. Derpå følger fire artikler om lokale forhold på Bornholm, i Midtsønderjylland, ved Egtved og ved Esbjerg. Til sammen viser de både specifikke træk og generelle forandringer med gyldighed i hele Danmark.

I den første artikel giver Jørgen Skovbæk en oversigt over landbrugets produktion og struktur siden Den 2. Verdenskrig. Her får vi historien om, hvordan landets tidligere ubestridte hovederhverv med op mod 30 % af erhvervsbefolkningen omstruktureredes således, at det primære landbrug i dag kun har plads til 2 % af arbejdsstyrken. Oprindeligt stod det for 75 % af landets eksport, så med 12 % af landets eksportindtjening er det i dag blot et blandt mange eksporterhverv. I perioden har landbruget imidlertid formået at tre-doble produktionen, hvilket er en udvikling, der kun har været mulig, fordi landbruget til fulde har evnet at nyttiggøre en lang række biologiske og teknologiske fremskridt samtidig med, at det har gennemgået en omfattende strukturrationalisering med langt bedre ressourceudnyttelse til følge.

Erik Hovgaard Jakobsen giver i sin artikel et overblik over landbrugets politiske og organisatoriske udvikling gennem de sidste seks årtier. Det er en skildring, der ikke alene lægger vægt på sammenhængen mellem organisationerne, økonomien og de politiske forhold, men også indeholder personlige betragtninger fra forfatterens virke gennem 40 år i centrale dele af landbrugsor-

ganisationerne. Det er fortællingen om, hvordan landbrugserhvervets omstilling også har præget de organisationer, hvori det organiserede sig.

Henrik Vensild beskriver landbrugets udvikling i et afgrænset lokalområde, og ordet *afgrænset* skal her forstås meget bogstaveligt. I tilfældet Bornholm gælder, at øens isolerede beliggenhed med mere komplicerede transportveje stillede landbrugerne overfor større udfordringer end i det øvrige land. Umiddelbart efter krigen var det bornholmske landbrug med både animalsk og vegetabilsk produktion lige så alsidigt som landbruget i resten af landet. I årene derefter kom specialiseringen og i 1970'erne indebar strukturrationaliseringen, at mange ejendomme og gårde blev opkøbt og lagt ind under de færre og større gårde. Her ligner Bornholm det øvrige land, men flere forhold er særegne på grund af øens afsondrethed, hvilket forfatteren gør rede for.

Hanne Christensen har undersøgt udviklingen på fire midtsønderjyske gårde. Formålet har været at dokumentere hvordan de omfattende fysiske og strukturelle forandringer inden for de sidste 50 års landbrug har taget sig ud set indefra, men også at indkredse, hvordan udviklingen har påvirket landboidentiteten. Der er anvendt en kombination af historisk og etnologisk tilgang, således at der både etableres konkret viden og gennem interviews søges bag om de beslutninger, som løbende er truffet på gårdene. For hver af de fire gårde er der indsamlet et nuanceret empirisk materiale, som med henblik på identitetsspørgsmålet er sammenstillet med Thomas Højrup's livsformsteori.

Landbruget set indefra er også temaet i den femte artikel. Her har Kirsten Rykind-Eriksen undersøgt udviklingen på tre gårde i Øster Starup Sogn lige nord for Kolding. Fokus er lagt på ejernes forhold til selve bygningerne og især den ældre bygningsmasse, der er særegen, fordi der er tale om temmelig store gårde, der alle er opført på hovedgårdsjord. Undersøgelsen viser også, hvordan livet på store landbrug foregik i perioden efter 1950, og den livsnorm, ejerne levede efter.

I den sjette og sidste artikel har Lone Jeppesen og Flemming Just skrevet en artikel på baggrund af det arbejde en gruppe studerende foretog i efteråret 2004, hvor de interviewede en række lokale landmænd på om deres tilværelse som sydvestjysk landmand i dag. De interviewede landmænd fortæller om deres syn på forandringer indenfor deres erhverv, og de reflekterer over fordele og ulemper ved landmandslivet set i et historisk og samfundsmæssigt perspektiv. Interviewundersøgelsen viser, at den strukturelle og teknologiske modernisering af landbruget i høj grad har påvirket det daglige arbejde på bedriften, men at det ikke afgørende har ændret landmændenes syn på landbruget som en livsform.

Peder Dam
Adam Schacke
Holger Villumsen